

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 3Cdo/227/2017
Identifikačné číslo spisu: 1016892125
Dátum vydania rozhodnutia: 24.07.2018
Meno a priezvisko: JUDr. Emil Franciscy
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:1016892125.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ Z.Y. a 2/ Y.Y., bývajúcich v G., zastúpených JUDr. Tomášom Plankom, advokátom so sídlom v Bratislave, Námestie Slobody č. 10, proti žalovaným 1/ Mgr. P. K., CSc., bývajúcej v G., zastúpenej spoločnosťou Erben & Erben, advokátska kancelária, s.r.o., so sídlom v Bratislave, Mostová č. 2, IČO: 35724111, 2/ Mestskej časti Bratislava - Staré Mesto, so sídlom v Bratislave, Vajanského nábrežie č. 3, o žalobe na určenie neplatnosti zmluvy o prevode vlastníctva bytu a o vzájomnej žalobe na určenie neplatnosti dohody o vydaní domu, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 8 C 4/2000, o dovolaní žalovanej 1/ proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave zo 14. decembra 2016 sp. zn. 4 Co 1/2016, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky z r u š u j e rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo 14. decembra 2016 sp. zn. 4 Co 1/2016 vo výroku, ktorým bol potvrdený výrok rozsudku Okresného súdu Bratislava I z 30. apríla 2015 č.k. 8 C 4/2000-754 zamietajúci vzájomnú žalobu žalovanej 1/, a tiež vo výroku, ktorým bolo rozhodnuté o nároku na náhradu trov odvolacieho konania.

Vec v rozsahu zrušenia vracia Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Žalobcovia 1/ a 2/ (a pred nimi ich právny predchodca) sa v konaní domáhali určenia neplatnosti kúpnej zmluvy z 11. decembra 1990 (ďalej „kúpna zmluva“), ktorou Bytový podnik Bratislava I, š.p. (predávajúci) previedol do výlučného vlastníctva žalovanej 1/ (kupujúcej) trojizbový byt nachádzajúci sa na X. poschodí obytného domu so súpisným č. XXXXXX na parcele č. XXX - zastavané plochy a nádvoria vo výmere XXX m² v G. na Y. ulici č. X (ďalej len „byt“) spolu so spoluvlastníckym podielom 256/1000 na spoločných častiach a zariadeniach domu so súpisným č. XXXXXX, ktorý je zapísaný na liste vlastníctva č. XXXX pre katastrálne územie N.ďalej len „dom“).

2. Žalovaná 1/ sa v tomto konaní vzájomnou žalobou domáhala určenia neplatnosti dohody o vydaní veci (domu) z 8. júla 1991 (ďalej „dohoda o vydaní vecí“) v časti, ktorou Bytový podnik Bratislava I, š.p. (povinná osoba) v zmysle zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách (ďalej len „zákon č.

87/1991 Zb.“) vydal Ing. Z.Y. (oprávnenej osobe - právnenému predchodcovi žalobcov 1/ a 2/) byt v dome.

3. Obvodný súd Bratislava I rozsudkom z 26. júna 1995 č.k. 8 C 42/1993- 97: a/ určil, že kúpna zmluva je neplatná, b/ vzájomnú žalobu zamietol a c/ rozhodol o náhrade trov konania. Na odvolanie žalovaných Krajský súd v Bratislave (ďalej aj len „odvolací súd“) rozsudkom z 26. júna 1996 sp. zn. 8 Co 140/96 napadnutý rozsudok potvrdil. Proti tomuto rozsudku Krajského súdu v Bratislave podali žalovaní dovolanie, na základe ktorého Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) rozsudkom z 25. februára 1998 sp. zn. 4 Cdo 65/97 napadnutý rozsudok zrušil s odôvodnením, že rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom závere, v zmysle ktorého uzatvorením kúpnej zmluvy bol porušený § 1 zákonného opatrenia č. 364/1990 Zb. o nakladaní s majetkom zvereným štátnemu podniku (ďalej len „zákonné opatrenie č. 364/1990 Zb.“), resp. že kúpna zmluva bola uzatvorená predávajúcim Bytovým podnikom Bratislava I, š.p. mimo rámca jeho „obvyklého hospodárenia“ a bez súhlasu v zmysle § 1 ods. 2 zákonného opatrenia č. 364/1990 Zb. Krajský súd v Bratislave po vrátení veci na ďalšie konanie, rozsudok Obvodného súdu Bratislava I z 26. júna 1995 č.k. 8 C 42/1993-97 zrušil uznesením z 26. mája 1999 sp. zn. 21 Co 366/98 a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie.

4. Okresný súd Bratislava I (ďalej aj len „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 22. septembra 2006 č.k. 8 C 4/2000-267: a/ konanie v časti žaloby žalujúcej strany zastavil, b/ určil, že kúpna zmluva je neplatná, c/ vzájomnú žalobu zamietol. Vychádzal zo zistenia, že kúpnu zmluvu registrovalo Štátne notárstvo Bratislava I rozhodnutím z 30. apríla 1991 sp. zn. R IV 402/1990; toto rozhodnutie bolo ale zrušené rozsudkom najvyššieho súdu z 9. marca 1993 sp. zn. 2 Cz 52/1992. Keď Katastrálny úrad v Bratislave, Správa katastra pre hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislavu rozhodnutím zo 7. septembra 1993 sp. zn. V - XXX/XXXX návrh na vklad vlastníckeho práva v prospech žalovanej 1/ zamietol, Mestský súd v Bratislave rozsudkom z 8. júna 1994 sp. zn. 18 S 35/1994 jeho zamietajúce rozhodnutie zrušil. Dohodu o vydaní veci registrovalo Štátne notárstvo Bratislava I rozhodnutím z 8. augusta 1991 sp. zn. R VI 130/1991. Ing. Z.Y., ktorému bol dom vydaný, previedol v priebehu konania predmet vydanía do vlastníctva syna a nevesty (vklad vlastníctva do katastra v ich prospech bol povolený rozhodnutiami z 5. marca 1997 sp. zn. V-XXX/XX a z 22. júla 1997 sp. zn. V-XXXX/XX), ktorých vstup do konania ako žalobcov pripustil súd prvej inštancie uznesením z 29. mája 2000. Prvý výrok svojho rozsudku odôvodnil tým, že žalobca vzal žalobu sčasti účinne späť [§ 96 ods. 1 a 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „O.s.p.“)]. Na odôvodnenie druhého výroku uviedol, že i keď prevodu bytu na žalovanú 1/ kúpnu zmluvou nebránilo ustanovenie § 1 ods. 1 a 2 zákonného opatrenia č. 364/1990 Zb., táto zmluva je neplatná vzhľadom na § 9 ods. 1 zákona č. 87/1991 Zb. Kúpna zmluva síce nadobudla platnosť jej uzavretím (11. decembra 1990), k prevodu vlastníctva podľa nej došlo ale až registráciou štátnym notárstvom (30. apríla 1991), teda už za účinnosti zákona č. 87/1991 Zb., ktorý od 1. apríla 1991 uložil povinným osobám zákaz prevodu vlastníctva k veciam, na ktoré sa tento zákon vzťahuje s tým, že pokiaľ k takému právnenému úkonu preda len dôjde, je právny úkon neplatný. Na odôvodnenie tretieho výroku súd prvej inštancie uviedol, že vzhľadom na konštatovanie neplatnosti kúpnej zmluvy bolo potrebné vzájomnú žalobu v celom rozsahu zamietnuť ako nedôvodnú.

5. Na odvolanie žalovanej 1/ Krajský súd v Bratislave rozsudkom z 19. novembra 2008 sp. zn. 4 Co 198/2007 rozsudok súdu prvej inštancie v napadnutej časti týkajúcej sa určenia neplatnosti kúpnej zmluvy zmenil tak, že žalobu zamietol. V zamietajúcej časti rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že dohoda o vydaní veci je v časti o vydaní bytu neplatná. Odvolací súd nepovažoval za správny názor súdu prvej inštancie, že kúpna zmluva je neplatná z dôvodu jej rozporu s § 9 ods. 1 zákona č. 87/1991 Zb. S poukazom na rozdielnosť jej obliagačných a vecných účinkov a to, že bola uzavretá 11. decembra 1990 (ešte pred účinnosťou uvedeného zákona) dospel k záveru, že nemohla byť v rozpore s normou účinnou až od 1. apríla 1991. Na tom nič nemení, že k samotnému prevodu vlastníctva došlo až registráciou štátnym notárstvom 30. apríla 1991. Navyše, účinnosť kúpnej zmluvy časovo predchádzala uzavretiu dohody o vydaní veci (8. júla 1991); vzhľadom na skorší prevod bytu do vlastníctva žalovanej 1/, byt už nemal byť predmetom vydanía pri vydaní domu na základe dohody o vydaní veci.

6. Uvedený rozsudok odvolacieho súdu napadla žalujúca strana dovolaním, na základe ktorého najvyšší súd uznesením z 15. apríla 2010 sp. zn. 3 Cdo 104/2009 napadnutý rozsudok zrušil konštatujúc, že v danom prípade došlo k tzv. inej vade konania majúcej za následok nesprávne rozhodnutie vo veci v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. Najvyšší súd v odôvodnení tohto uznesenia uviedol, že určenie neplatnosti právnych úkonov [kúpnej zmluvy (požadované žalobcami) a tiež dohody o vydaní veci (požadované žalovanou 1/)] sporné strany zreteľne nepovažovali za definitívny cieľ, ale len za medzistupeň v procese odstránenia spornosti ich vlastníctva. V dôsledku toho mal odvolací súd podrobne odôvodniť, čím je (napriek tomu) daný naliehavý právny záujem strán sporu nimi požadovanom určení (§ 80 písm. c/ O.s.p.). Pokiaľ sa v odôvodnení takéto vysvetlenie nenachádza, nemôže byť rozsudok odvolacieho súdu považovaný za preskúmateľný.

7. Krajský súd v Bratislave, ktorému bola vec vrátená na ďalšie konanie, uznesením z 20. marca 2013 sp. zn. 4 Co 38/2011 rozsudok súdu prvej inštancie v napadnutých častiach zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Vzhľadom na závery dovolacieho súdu vyjadrené v jeho zrušujúcom uznesení uložil súdu prvej inštancie predovšetkým skúmať naliehavosť právneho záujmu na určení požadovanom tak žalobcami 1/ a 2/, ako aj žalovanou 1/.

8. Súd prvej inštancie rozsudkom z 30. apríla 2015 č.k. 8 C 4/2000-754 zamietol žalobu žalobcov 1/ a 2/ a aj vzájomnú žalobu žalovanej 1/.

8.1. V odôvodnení uviedol, že po vrátení veci odvolacím súdom sa v ďalšom konaní zaoberal skúmaním naliehavosti právneho záujmu na určovacej žalobe (o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy) a vzájomnej žaloby žalovanej 1/ (o určenie neplatnosti dohody o vydaní veci v časti týkajúcej sa vydania bytu). Poukázal na to, že žalovaná 1/ podala dva návrhy na pripustenie zmeny petitu jej vzájomnej žaloby, išlo však o návrhy, ktorým nebolo možné vyhovieť. Žalovaná 1/ potom na pojednávaní konanom 20. marca 2015 podala návrh na tretiu zmenu petitu vzájomnej žaloby, ktorý doplnila podaním doručeným súdu 30. marca 2015. Tento jej návrh pripustil 1. apríla 2015. V zmysle súdom pripustenej zmeny petitu vzájomnej žaloby sa žalovaná 1/ domáhala, aby bolo určené, že „dohoda o vydaní nehnuteľnosti nachádzajúcej sa na Y. ulici č. X v G. a na ňu nadväzujúce kúpne zmluvy zapísané na rovnakom liste vlastníctva pod č. V-XXX/XX zo dňa 5. marca 1997 a pod č. V-XXXX/XX zo dňa 22. júla 1996 sú neplatné v časti týkajúcej sa bytu č. X nachádzajúcim sa na X. poschodí tejto nehnuteľnosti“.

8.2. Podľa právneho názoru súdu prvej inštancie sa žalobcom 1/ a 2/, ale aj žalovanej 1/ nepodarilo preukázať, že majú naliehavý právny záujem na nimi požadovaných určeníach (§ 80 písm. c/ O.s.p.). Dospel k záveru, že ak by im vyhovel, nedošlo by k odstráneniu stavu právnej neistoty medzi nimi, lebo ani potom by v katastri nemohlo byť zapísané vlastnícke právo žalovanej 1/ k bytu. Žalobcovia 1/ a 2/ nemôžu mať naliehavý právny záujem na určení neplatnosti kúpnej zmluvy, lebo sú v katastri vedení ako výluční vlastníci celého domu. Na druhej strane ale ani žalovaná 1/ nepreukázala svoj naliehavý právny záujem na určení neplatnosti dohody o vydaní veci v časti týkajúcej sa bytu (a nadväzujúcich kúpnych zmlúv). Po prijatí tohto záveru sa už súd prvej inštancie nezaoberal vecou samou.

9. Na odvolanie žalobcov 1/ a 2/ a tiež žalovanej 1/ Krajský súd v Bratislave rozsudkom zo 14. decembra 2016 sp. zn. 4 Co 1/2016 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil. Poukázal na svoje predchádzajúce uznesenie, v ktorom vysvetlil podstatu procesnej prípustnosti určovacej žaloby a zopakoval, že nedostatok naliehavého právneho záujmu predstavuje samostatný a prvoradý dôvod, pre ktorý určovacia žaloba nemôže obstáť a ktorý sám o sebe a bez ďalšieho vedie k zamietnutiu žaloby. Súd prvej inštancie preto dôvodne skúmal existenciu naliehavého právneho záujmu žalobcov a tiež žalovanej 1/, pričom dospel k správne záveru, že tento záujem nepreukázali. V štádiu konania, kedy pôvodný žalobca, neskôr žalobcovia 1/ a 2/ a žalovaná 1/ boli vedení na liste vlastníctva XXXX ako vlastníci, bol daný naliehavý právny záujem na odstránení tohto duplicitného zápisu. Podľa výpisu z listu vlastníctva č. XXXX sú v súčasnosti ako vlastníci domu vedení v celosti žalobcovia 1/ a 2/, preto už nie je daný ich naliehavý právny záujem na určení neplatnosti kúpnej zmluvy. Duplicitný zápis bol odstránený, preto ich právne postavenie (už) nie je neisté. Naliehavý právny záujem ale neosvedčila ani žalovaná 1/. Otázka neplatnosti dohody o vydaní veci má bezpochyby len povahu predbežnej otázky vo vzťahu k existencii jej vlastníckeho práva. Jej právne postavenie by sa v prípade, že by súd vyhovel jej vzájomnej žalobe s takýmto určovacím petitom, nezmenilo. V zmysle § 34 ods. 2 zákona č. 162/1995

Z.z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (ďalej len „zákon č. 162/1995 Z.z.“) platí, že ak súd rozhodol o neplatnosti právneho úkonu, správa katastra vyznačí stav pred týmto právnym úkonom. To platí aj vtedy, ak právo k nehnuteľnosti bolo dotknuté ďalšou právnou zmenou a ak je rozhodnutie súdu záväzné pre osoby, ktorých sa táto právna zmena týka. Stav pred dohodou o vydaní veci ale v danom prípade znamená stav svedčiaci v prospech vlastníctva subjektu odlišného od žalovanej 1/. Z týchto dôvodov odvolací súd napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil podľa § 387 ods. 1 Civilného sporového poriadku („ďalej len „CSP“) ako vecne správny.

10. Proti výrokom tohto rozsudku, ktorým odvolací súd potvrdil výrok rozsudku súdu prvej inštancie zamietajúcej vzájomnú žalobu, a ktorým rozhodol o náhrade trov odvolacieho konania, podala žalovaná 1/ dovolanie, prípustnosť ktorého vyvodzovala z § 420 písm. f/ CSP tvrdiac, že nesprávnym procesným postupom súdov bolo zasiahnuté do jej práva na spravodlivý súdny proces.

10.1. Dovolateľka poukázala na to, že podaním z 29. mája 2014 doplneným 6. júna 2014 navrhla súdu, aby pripustil zmenu petitu jej vzájomnej žaloby (ktorým žiadala zamietnuť žalobu a určiť, že je výlučnou vlastníčkou bytu a spoluvlastníčkou spoločných častí a zariadení domu v podiele 256/1000), v tom istom podaní ale požadovala, aby ešte pred rozhodnutím o jej návrhu na pripustenie zmeny petitu vzájomnej žaloby súd prvej inštancie nariadil znalecké dokazovanie. Predmetný návrh obsahoval aj znenie eventuálneho petitu, a to pre prípad, že by sa v konaní preukázalo, že byt už stratil svoj právny charakter (týmto petitom žiadala určiť, že podielovými spoluvlastníkmi domu sú žalobcovia v podiele 744/1000 a žalovaná 1/ v podiele 256/1000). Okresný súd Bratislava I uznesením z 20. júna 2014 č.k. 8 C 4/2000-558 navrhovanú zmenu petitu nepripustil, a to so strohým odôvodnením, že žalovaná 1/ podmienila zmenu vzájomnej žaloby vykonaním znaleckého dokazovania. Týmto postupom súd prvej inštancie porušil § 95 ods. 2 veta prvá O.s.p., v zmysle ktorého súd nepripustí zmenu návrhu (žaloby), iba ak by výsledky doterajšieho konania nemohli byť podkladom pre konanie o zmenenom návrhu. Súd nesprávne vyhodnotil obsah jej podania z 29. mája 2014 doplneného 6. júna 2014 a prehliadol, že navrhla najskôr uskutočniť znalecké dokazovanie. Podľa presvedčenia dovolateľky bol návrh na vykonanie dokazovania opodstatnený a významný, lebo v dôsledku konania právneho predchodcu žalobcov, ktorým jej sťažoval bývanie v byte (odstavením prívodu elektriny, plynu, vody) a napokon ju násilne deložoval, bola donútená opustiť byt v roku 1997, resp. 2000. Medzičasom ale pokračovali v dome stavebné úpravy, ktorých podrobný rozsah jej nie je známy. Predpokladala, že navrhovaným dokazovaním by sa zistili informácie o aktuálnom stave domu a bytu (predovšetkým pokiaľ ide o konkrétne údaje nevyhnutné pre riadnu špecifikáciu bytu v zmysle § 42 ods. 2 písm. c/ zákona č. 162/1995 Zb.). Pokiaľ by súd navrhované dokazovanie vykonal, jeho výsledky by bezpochyby mohli byť podkladom pre konanie o zmenenom petite vzájomnej žaloby. Súd prvej inštancie ale navrhované dokazovanie nevykonal, pričom dôvod jeho nevykonania ničím nevysvetlil.

10.2. Podľa názoru žalovanej 1/ bol nesprávny postup súdu prvej inštancie aj v prípade posudzovania jej ďalšieho návrhu na pripustenie zmeny petitu vzájomnej žaloby (išlo o jej podanie z 19. augusta 2014, ktorým navrhla, aby súd zamietol žalobu a určil, že dom je v podielovom spoluvlastníctve strán sporu). Aj tento návrh zamietol Okresný súd Bratislava I, a to uznesením z 25. septembra 2014 č.k. 8 C 4/2000-628, ktoré odôvodnil veľmi stručne, iba tým, že výsledky doterajšieho konania nemôžu byť podkladom pre konanie o zmenenom návrhu (pripustením navrhutej zmeny by sa konalo o odlišných skutočnostiach a s odlišnou právnou kvalifikáciou ako doteraz). S tým však žalovaná 1/ nesúhlasila - pripustením navrhovanej zmeny vzájomnej žaloby by sa podľa nej odstránil stav neistoty vzťahu medzi stranami sporu, pričom rozhodnutie súdu by bolo listinou, na základe ktorej by mohol byť vykonaný zápis spoluvlastníckych práv v katastri nehnuteľností.

10.3. Z dovolania vyplýva presvedčenie žalovanej 1/, že jej súd prvej inštancie svojím procesným postupom znemožnil prístup k spravodlivosti. Napriek tomu, že na procesné nesprávnosti v postupe súdu prvej inštancie poukázala vo svojom odvolaní, odvolací súd sa jej argumentáciou nezaoberal. V súvislosti s tým zaujala názor, že koncepcia § 420 písm. f/ CSP sa zmenila oproti predchádzajúcej právnej úprave tak, že v súčasnosti umožňuje súdu preskúmať aj jeho voľnú úvahu, ak je tým porušené právo na spravodlivý súdny proces. Pri tom poukázala na rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. I. ÚS 472/2014, v zmysle ktorého je potrebné, aby súd pri zmene návrhu mal na zreteli aj to, že jej nesprávnou kvalifikáciou môže zásadne ovplyvniť procesné postavenie žalobcu.

10.4. Za závažné porušenie procesných ustanovení označila dovolateľka tiež to, že odvolací súd ničím nevysvetlí svoj právny záver, podľa ktorého neosvedčila existenciu naliehavého právneho záujmu na určení neplatnosti dohody o vydaní vecí v časti týkajúcej sa bytu. Odvolací súd mechanicky prevzal text zo zrušujúceho uznesenia najvyššieho súdu bez toho, aby zohľadnil zmenu, ku ktorej došlo neskorším pripustením zmeny petitu jej vzájomnej žaloby. Naliehavý právny záujem žalovanej 1/ by v takomto prípade bol daný najmä so zreteľom na ustanovenie § 34 ods. 2 zákona č. 192/1995 Z.z. Záver o neexistencii naliehavého právneho záujmu žalovanej 1/ je nesprávny aj preto, lebo jeho existencia bola už skôr konštatovaná rozhodnutím odvolacieho súdu sp. zn. 4 Co 198/2007. V napadnutom rozsudku odvolací súd zaujal opačné stanovisko, ktoré však náležite neodôvodnil. Primeraným a ústavne akceptovateľným spôsobom nevysvetlil ani to, prečo považoval za správny postup súdu prvej inštancie, ktorý nerozhodol o nariadení dokazovania, i keď ním mal byť preklenutý nedostatok informácií žalovanej o byte (v súvislosti s tým poukázala na rozhodnutia ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 350/08 a IV. ÚS 329/04). Dodala, že povinnosť vyrovnáť sa s podstatnými dôvodmi odvolania vyplýva pre odvolací súd z § 387 ods. 3 CSP. Písomné vyhotovenie rozhodnutia odvolacieho súdu však neobsahuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie súdu, v dôsledku čoho na daný prípad dopadá druhá veta stanoviska najvyššieho súdu R 2/2016, v zmysle ktorej nepreskúmateľnosť konania zakladá výnimočne až vadu zmätočnosti.

10.5. V dôsledku nadobudnutia vlastníctva sporného bytu od Bytového podniku Bratislava I, š.p. riadne uzatvorenou kúpnu zmluvou bolo legitímne očakávanie žalovanej 1/, že súdy poskytnú ochranu jej vlastníckeho práva. Toto jej právo na legitímne očakávanie bolo súdmi porušené. Od súdov očakávala vyriešenie stavu neistoty, tie ale zakonzervovali dlhodobý vlastnícky spor s pretrvávajúcimi rozpormi ohľadom vlastníctva domu a bytu.

10.6. Z týchto dôvodov žalovaná 1/ navrhla, aby odvolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu v dovolaní napadnutej časti, spolu s ním zrušil tiež výrok rozsudku súdu prvej inštancie zamietajúci jej vzájomnú žalobu a vec v rozsahu zrušenia vrátil prvoinštančnému súdu na ďalšie konanie.

11. Žalobcovia 1/ a 2/ vo vyjadrení k dovolaniu uviedli, že samo rozhodnutie súdu prvej inštancie o nepripustení zmeny petitu žaloby nemožno považovať za procesný postup súdu znemožňujúci realizáciu procesných oprávnení strany sporu do tej miery, že tým dochádza k zásahu do práva na spravodlivý súdny proces. Žalovanou 1/ navrhované zmeny vzájomnej žaloby trpeli právnymi vadami, lebo boli formulované k právnemu stavu, ktorý žalovaná 1/ nevedela špecifikovať. Podľa názoru žalobcov 1/ a 2/ súd prvej inštancie preto v súlade s § 95 ods. 2 O.s.p. nevyhovel jej návrhom na pripustenie zmeny petitu vzájomnej žaloby. Pokiaľ žiadala nariadiť znalecké dokazovanie za účelom obstarania podkladov na špecifikáciu bytu, ktorú potrebovala pre spresnenie nového petitu vzájomnej žaloby, súd prvej inštancie správne jej návrhu nevyhovel (lebo nie je „právny pomocník procesnej strany“). V ďalšom žalobcovia 1/ a 2/ uviedli, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na správnych skutkových a právnych záveroch, nie sú v ňom rozpory a je dostatočne odôvodnený. Neopodstatnená je tiež námietka dovolateľky o existencii jej naliehavého právneho záujmu na ňou požadovanom určení. Z týchto dôvodov navrhli dovolanie odmietnuť ako procesne neprípustné.

12. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je nielen prípustné, ale tiež dôvodné.

13. Dovolanie je mimoriadny opravný prostriedok. Mimoriadnej povahy dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a 421 CSP.

14. Dovolanie podala žalovaná 1/ (žalobcovia 1/ a 2/ sa k jej dovolaniu vyjadrili), preto sa dovolací súd zaoberal tými aspektmi konania a rozhodovania súdov, ktoré majú súvis so vzájomnou žalobou podanou

žalovanou 1/.

15. Žalovaná 1/ v dovolaní uviedla, že prípustnosť jej dovolania vyplýva z § 420 písm. f/ CSP, v zmysle ktorého je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

16. Najvyšší súd už vo svojich rozhodnutiach opakovane uviedol, že z hľadiska prípustnosti dovolania v zmysle § 420 písm. f/ CSP nie je významný subjektívny názor dovolateľa tvrdiaceho, že sa súd dopustil vady zmätočnosti v zmysle tohto ustanovenia; rozhodujúce je výlučne zistenie (záver) odvolacieho súdu, že k tejto procesnej vade skutočne došlo (3 Cdo 41/2017, 3 Cdo 214/2017, 8 Cdo 5/2017, 8 Cdo 73/2017). So zreteľom na to pristúpil aj v danom prípade k posúdeniu opodstatnenosti argumentácie žalovanej 1/, že procesne nesprávnym postupom súdov bolo zasiahnuté do jej práva na spravodlivý proces.

17. Z hľadiska prípustnosti dovolania v zmysle § 420 písm. f/ CSP je významný iba procesne nesprávny postup súdu (postup súdu, ktorý porušuje normy upravujúce civilný súdny proces), ktorým sa procesnej strane znemožňuje, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva. Zakladajúcim vadu zmätočnosti (a prípustnosť dovolania podľa uvedeného ustanovenia) je ale výlučne len ten procesne nesprávny postup, ktorého dôsledky dosahujú (až) takú intenzitu, že porušujú právo na spravodlivý proces.

18. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami (IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03).

19. Žalovaná 1/ v danom prípade spochybňuje súlad procesného postupu súdu prvej inštancie s ustanoveniami právnej úpravy účinnej do 30. júna 2016 a tiež súlad postupu odvolacieho súdu podľa právnej úpravy účinnej po tomto dni.

20. Súdu prvej inštancie dovolateľka vytýka nerešpektovanie § 95 ods. 2 O.s.p. Pokiaľ ide o možnosť odvolacieho súdu posúdiť správnosť úvahy o procesnej prípustnosti zmeny žaloby, najvyšší súd pripomína, že už v rozhodnutí sp. zn. 3 Cdo 262/2006 uviedol, že úvaha súdu v zmysle § 95 ods. 2 O.s.p., či výsledky konania, ku ktorým sa dospelo pred žalobcom navrhnutou zmenou žaloby, (ne)môžu byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe, súvisí s predbežným hodnotením dôkazov a výsledkom vnútorného presvedčenia sudcu; preto táto úvaha patrí výlučne len súdu rozhodujúcemu o návrhu na pripustenie zmeny žaloby. Obsahovo identické právne závery zaujal najvyšší súd aj v ďalších rozhodnutiach (2 Cdo 161/2011, 6 Cdo 186/2011, 5 Cdo 56/2012, 4 Cdo 67/2016), v ktorých zároveň konštatoval, že „ani dovolací súd, posudzujúci prípustnosť dovolania z hľadiska možnosti výskytu procesnej vady konania v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., nemôže prehodnocovať správnosť tejto úvahy súdu“. Najvyšší súd sa nestotožňuje s názorom žalovanej 1/, že koncepcia § 420 písm. f/ CSP sa v porovnaní s koncepciou § 237 ods. 1 O.s.p. zmenila natoľko, že od 1. júla 2016 môže dovolací súd preskúmať aj voľnú úvahu súdu prvej inštancie (v zmysle § 143 ods. 1 CSP), ak je tým porušené právo na spravodlivý súdny proces. Aj po tomto dni súvisí totiž úvaha súdu, ktorá smeruje k posúdeniu, či doterajšie výsledky konania môžu alebo nemôžu byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe, s predbežným hodnotením dôkazov. Najvyšší súd je ale v dovolacom konaní viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442 CSP) a v dovolacom konaní nemá procesnú možnosť obstarat' si vlastné podklady, na báze ktorých by založil svoju úvahu (a porovnanie s úvahou prvoinštančného súdu) o tom, či boli alebo neboli dané dôvody (ne)pripustiť zmenu žaloby.

21. Pokiaľ žalovaná 1/ v dovolaní označila za procesnú vadu konania v zmysle § 420 písm. f/ CSP to, že odvolací súd v dovolaní napadnutom rozsudku zaujal záver o neexistencii naliehavého právneho záujmu žalovanej 1/, i keď v skoršom rozhodnutí dospel k záveru, že tento jej záujem je daný, dovolací súd poukazuje na nález ústavného súdu z 3. septembra 2013 sp. zn. III. ÚS 46/2013, v zmysle ktorého odvolací súd nie je viazaný skôr zaujatým vlastným právnym názorom; odvolací súd môže svoj skorší právny názor zmeniť. Potvrzuje to aj súdna judikatúra, podľa ktorej odvolací súd nepostupuje v rozpore s procesnými predpismi, ak svoj predchádzajúci vo veci vyslovený právny názor zmení a potvrdí rozhodnutie nerešpektujúce skorší právny názor odvolacieho súdu. Aj keď zmena skoršieho právneho názoru odvolacieho súdu je v zásade nežiaduca, nemožno ju považovať za nepatričnú, predovšetkým s ohľadom na ústavnoprávny princíp nezávislosti sudcu, ktorý je vo všeobecnosti viazaný len zákonom.

22. Zo spisu vyplýva, že žalovaná 1/ v byte [či už z dôvodov ňou uvádzaných (vzhľadom na zamedzenie vstupu do bytu a odstavenie prívodu vody a elektriny - vid' č.l. 143 spisu) alebo tvrdených žalobcami (preto, lebo získala byt v G. - vid' č.l. 425 spisu)] nebýva od roku 1997, resp. 2000. Žalovaná 1/ z tohto dôvodu podľa všetkého nemá informácie o rozsahu a výsledku rekonštrukčných prác, ktoré sa uskutočnili v dome a nevie, či bol zachovaný skutkový a právny stav bytu (domu) v porovnaní so stavom v roku 2000.

22.1. Žalovaná 1/ v podaní z 28. mája 2014 zdôraznila svoj záujem dosiahnuť určenie, že je vlastníčkou sporného bytu (č.l. 537 spisu), zároveň však poukázala na to, že nemá informácie potrebné na takú formuláciu petitu, ktorá by zodpovedala § 42 ods. 2 zákona č. 162/1995 Z.z. Navrhla preto, aby súd nariadil znalecké dokazovanie (výsledky ktorého by podľa nej preklenuli tento nedostatok jej informácií). Doslovne uviedla, že „až po zadovážení znaleckého posudku budem môcť vyšpecifikovať presný petít žaloby - či požadujem určiť vlastnícke právo k bytu definovanému v znaleckom posudku alebo len podiel na dome vo výške výmery, ktorú predstavoval môj byt v r. 1994“ (č.l. 538 spisu). Predmetnému vysvetleniu prispôsobila žalovaná 1/ svoje návrhy zmeny petitu vzájomnej žaloby (č.l. 538 až 540 a 577 spisu). Súd prvej inštancie tieto návrhy nepripustil, a to prvý s odôvodnením, že bol podmienený vykonaním znaleckého dokazovania, druhý s tým, že výsledky doterajšieho konania nemôžu byť podkladom pre konanie o zmenenom návrhu (poznámka dovolacieho súdu: zmienka o konaní o náhrade škody je zrejmom nesprávnosťou - omylom v písaní) a ak by bol tento návrh pripustený, konalo by sa o odlišných skutočnostiach s odlišnou právnou kvalifikáciou ako doteraz.

22.2. Na pojednávaní 20. marca 2015 žalovaná 1/ predniesla ďalší návrh na pripustenie zmeny petitu jej vzájomnej žaloby, ktorým žiadala určiť, že „dohoda o vydaní nehnuteľnosti nachádzajúcej sa na Y. ulici č. X v G. súp. č. XXXXXX zapísanej na LV č. XXXX, k. ú. G. N. parc. č. XXX pod sp. zn. R I. - XXX/XX a na ňu nadväzujúce kúpne zmluvy zapísané na tom istom LV pod sp. zn. V XXX/XX z 05.03.1997 a V XXXX/XX z 22.07.1996 sú neplatné v časti týkajúcej sa bytu č. X na X. poschodí pozostávajúcej z 3 izieb a príslušenstva ako aj spoločnej časti domu v rozsahu 256/1000“ (č.l. 713 spisu). Túto zmenu petitu vzájomnej žaloby už súd prvej inštancie pripustil, a to uznesením z 1. apríla 2015 č.k. 8 C 4/2000-732.

23. Dokazovaním, ktoré navrhla vykonať žalovaná 1/ podaním z 28. mája 2014, mal byť prekonaný nedostatok jej informácií o skutkových okolnostiach týkajúcich sa bytu (a zároveň domu). Vyššie uvedené návrhy žalovanej 1/ na pripustenie zmeny petitu jej vzájomnej žaloby je potrebné v nadväznosti na to považovať za prejav hľadania zákona zodpovedajúcej a efektívnej formy ochrany jej práva na tom stupni informácií, ktoré mala v čase podania týchto návrhov. Obsah spisu opodstatňuje záver, v zmysle ktorého žalovaná 1/ nemala k dispozícii dostatok údajov (skutkových podkladov) o tom, či byt zostal vôbec zachovaný (ako samostatný predmet právneho vzťahu), prípadne či sa nezmenila jeho plocha (čo je údaj významný aj z hľadiska vymedzenia podielu na spoločných častiach a zariadeniach domu).

24. Sporové konanie je ovládané hlavne princípom prejednávacím a princípom kontradiktórnosti, ktoré predurčujú, že ťarchu a zodpovednosť za výsledok konania nesú najmä strany sporu. Medzi povinnosťami procesných strán v sporovom konaní patrí predovšetkým tvrdenie rozhodných skutočností a navrhovanie dôkazov (tzv. povinnosť tvrdenia a dôkazná povinnosť), ktorými poskytujú informácie potrebné pre rozhodnutie. Treba mať ale na pamäti, že každé skutkové tvrdenie a každý navrhnutý

dôkaz musí najprv vychádzať z vlastnej vedomosti účastníka o jeho existencii a obsahu. Na procesnú stranu, ktorá z určitých dôvodov nemá reálnu možnosť získať potrebné informácie tvoriace základ pre opísanie rozhodujúcich skutkových okolností, doliehajú negatívne dôsledky nedostatku týchto informácií. Strana sporu v takomto prípade musí aspoň rámcovo navrhnúť spôsob, ktorým by bolo možné prekonať tento nedostatok. Jedným z možných spôsobov bol v danom prípade žalovanou 1/ zvolený návrh na vykonanie dokazovania.

25. Súd nemusí vykonať všetky dôkazy, ktoré navrhne strana sporu. O tom, ktoré dôkazy vykoná, rozhoduje súd. Musí však dbať o to, aby z dokazovania nevyklúčil taký dôkaz, ktorý má potenciál preukázať rozhodujúcu skutkovú okolnosť významnú pre rozhodnutie. Ak sa súd rozhodne dôkaz nevykonať, musí to zdôvodniť v odôvodnení svojho rozsudku. Túto povinnosť v civilnom konaní ukladalo súdu výslovne už ustanovenie § 157 ods. 2 O.s.p. a ukladá mu ju tiež § 220 ods. 2 CSP. S prihliadnutím na princíp rovnosti zbraní, ktorý sa nevyhnutne musí vzťahovať aj na zhromažďovanie skutkových podkladov významných pre rozhodnutie, je v situácii, v ktorej jedna z procesných strán nemá reálnu možnosť získať skutkové podklady potrebné za účelom naformulovania vhodného petitu žaloby, atakované jej právo na spravodlivý proces. Z objektívneho hľadiska je vtedy ohrozená základná spoločenská funkcia civilného sporového procesu spočívajúca v poskytovaní ochrany subjektívnym právam, ktoré vyplývajú z náležite zisteného skutkového stavu. V takom prípade procesná možnosť súdu vykonať dôkaz, sa niekedy môže významovo blížiť až k povinnosti vykonať ho, prípadne vykonať aj iný než navrhovaný dôkaz alebo zvoliť iný vhodný procesný postup, ktorým sa predíde ohrozeniu spoločenskej funkcie civilného sporového konania. Právna teória aj súdna prax v obdobných prípadoch používa na vystihnutie tejto procesnej situácie pojem „informačný deficit“ strany zaťaženej dôkazným bremenom, negatíva ktorého pre túto stranu môžu byť preklenuté tzv. vysvetľovacou povinnosťou strany nezaťaženej dôkazným bremenom (porovnaj napríklad 3 Cdo 2/2016 a Števček M., Ficová S., Baricová J., Mesiarkinová S., Bajánková J., Tomašovič M. a kol., Civilný sporový poriadok, Komentár, Praha: C. H. BECK 2016, str. 697 až 700). Súd, ktorý zvolí vhodný procesný postup, ktorým sa preklenú tieto negatíva, sa tým nedostáva do pozície „právneho pomocníka strany“.

26. Náležité odôvodnenie, prečo sa súd prvej inštancie rozhodol nevykonať dokazovanie navrhnuté žalovanou 1/ alebo prečo nepristúpil k inému spôsobu obstarania potrebných skutkových zistení (napríklad ohliadkou miesta, alebo výzvou adresovanou žalobcom 1/ a 2/, aby opísali skutkový a právny stav bytu), malo so zreteľom na princíp rovnosti zbraní v danom prípade kľúčový význam. Treba dodať, že zamietnutím návrhu na pripustenie zmeny petitu vzájomnej žaloby v zmysle podania žalovanej 1/ z 28. mája 2014, sa bez ďalšieho nestal bezpredmetným jej návrh na vykonanie znaleckého dokazovania (obsiahnutý v tom istom podaní). Súd prvej inštancie navrhované dokazovanie bez bližšieho odôvodnenia nevykonala, i keď ho žalovaná 1/ v podaní z 19. augusta 2014 (č.l. 575 spisu) upozornila, že nesprávne pochopil obsah predmetného podania, ktorým žiadala vykonať najskôr ňou navrhované dokazovanie.

27. Podľa § 384 ods. 2 CSP môže odvolací súd doplniť dokazovanie vykonaním ďalších dôkazov navrhnutých stranou, ak ich nevykonala súd prvej inštancie, hoci ich strana navrhla. Napriek tomu, že žalovaná 1/ v odvolaní (č.l. 766 spisu) zdôraznila odvolaciemu súdu význam jej návrhu na doplnenie dokazovania posudkom znalca, ani odvolací súd jej návrhu nevyhovel.

28. Odvolaciemu súdu dovolateľka vytýka nepreskúmateľnosť jeho rozhodnutia, ku ktorej podľa jej názoru viedlo nerešpektovanie § 387 ods. 3 CSP. V zmysle tohto ustanovenia sa odvolací súd v odôvodnení musí zaoberať jednak podstatnými vyjadreniami strán prednesenými v konaní na súde prvej inštancie, ak sa s nimi nevysporiadal v odôvodnení rozhodnutia súd prvej inštancie, jednak podstatnými tvrdeniami uvedenými v odvolaní.

28.1. K otázke právnych dôsledkov nepreskúmateľnosti prijal najvyšší súd stanovisko R 2/2016, právna veta ktorého znie: „Nepreskúmateľnosť rozhodnutia zakladá inú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ Občianskeho súdneho poriadku. Výnimočne, keď písomné vyhotovenie rozhodnutia neobsahuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie súdu, môže ísť o skutočnosť, ktorá zakladá prípustnosť dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f/ Občianskeho súdneho poriadku“. Zmeny v právnej

úprave dovolania a dovolacieho konania, ktoré nadobudli účinnosť od 1. júla 2016, sa nedotkli podstaty a zmyslu uvedeného stanoviska; toto stanovisko treba preto považovať za aktuálne aj po 1. júli 2016.

28.2. Ústavný súd už opakovane konštatoval, že „všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam“ (pozri napríklad IV. ÚS 115/03, II. ÚS 44/03, III. ÚS 183/2016, III. ÚS 175/2017). Otázku, či súd splnil svoju povinnosť odôvodniť rozhodnutie, ktorá vyplýva z čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, možno podľa záverov Európskeho súdu pre ľudské práva posúdiť len so zreteľom na (individuálne) okolnosti daného prípadu (rozhodnutie vo veci Ruiz Torija proti Španielsku z 9. 12. 1994, séria A, č. 288).

28.3. Náležité odôvodnenie, prečo sa súd rozhodol nevykonať dokazovanie navrhnuté predmetným podaním žalovanej I/, malo v danom prípade podstatný význam. Pokiaľ sa súdy otázkou tak zásadného významu nezaoberali a odvolací súd bez vysvetlenia svojich právnych úvah týkajúcich sa návrhu žalovanej I/ na vykonanie dokazovania (čo v danom prípade znamenalo bez adekvátnej odpovede na podstatnú odvolaciu námietku) prijal záver o vecnej správnosti rozsudku súdu prvej inštancie, ide o prípad relevantný z hľadiska druhej právnej vety zjednocujúceho stanoviska najvyššieho súdu R 2/2016. Procesná nesprávnosť takej intenzity zakladá prípustnosť dovolania podľa § 420 písm. f/ CSP a zároveň odôvodňuje záver o opodstatnenosti podaného dovolania (§ 431 ods. 1 CSP).

29. V nadväznosti na vyššie uvedené dovolací súd uzatvára, že dovolanie žalovanej I/ dôvodne namieta existenciu procesnej vady v zmysle § 420 písm. f/ CSP, po zistení ktorej dovolací súd pristupuje k zrušeniu rozhodnutia vydaného v konaní, v ktorom došlo k tejto vade zmätočnosti.

30. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP). Dovolací súd podľa týchto ustanovení zrušil rozsudok odvolacieho súdu v dovolaním napadnutých výrokoch a vec v rozsahu zrušenia vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie.

31. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

32. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

33. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.